

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1987 m. vasario mėn. 14 d. / February 14, 1987 Nr. 31(7)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Nutarimas.

Lietuvos Taryba savo posėdyje vasario 16 d. 1918 m. vienu balsu nutarė kreiptis į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybės šiuo pareiškimu:

Lietuvos Taryba, vienintelė lietuvių tautos atstovybė, remdama pripažintą tautų apsisprendimo teisę ir lietuvių Vilniaus konferencijos nutarimą rugpjūčio mėn. 18-23 d. 1917 metais, skelbia atstatanti nepriklausomą demokratiniąsias pamatas sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje ir tą valstybę atkeriantį nuo visų valstybių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautos.

Drauge Lietuvos Taryba pareiškia, kad Lietuvos valstybės pamatas ir jos santykiai su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti tiek galime graičiau sušauktas steigiamas seimas, demokratinis būdu visų jos gyventojų išrinktas.

Lietuvos Taryba pranešdama apie tai...
vyriausybės, prašo pripažinti nepriklausomą Lietuvos valstybę.

Vilnius, vasario 16 d. 1918 m.

(Signatures and stamps)

Ar tautinė kultūra reikalinga nepriklausomos valstybės?

I šį klausimą, prisipažinkime, neturime nei dabar tėvyneje gyvenantieji, nei išeivijos lietuviai vieningo nei teigiamo, nei neigiamo, tuo labiau specifiskai apibrėžto atsakymo. Vieniems iš mūsų tai yra tikėjimo dalykas — mes neišsivaizduojame Lietuvai ateities, jeigu išsižadamas valstybinės nepriklausomybės reikalavimas; kiti, ne mažiau savo tautą mylėdami ir ja rūpinamiesi, būtų labiau linkę vadovautis „Realpolitik“, išvedamos iš dabartinės mūsų krašto padėties, dėsniams, nurodymams, kad lietuviškosios kultūros šaknys siekia anksčiau negu trumpas šios šimtmečio pradžios Nepriklausomos Lietuvos laikotarpis ir kad ji gyvuoja ir nerodo nykimo ženklų net ir po pusės šimto metų po nepriklausomybės užgniauzimo, ir todėl siūlydami, kad tikrasis mūsų rūpestis turėtų būti tos kultūros tolimesnė gyvastis. Ir vieni, ir kiti iš dalies teisingai interpretuoja mūsų tautos išlikimo sąlygas — bet taip pat reikia, kad šios

interpretacijos ir savyje susisiektų. Visiškai panašiai šis klausimas atstojo ir tautinio atgimimo laikotarpio mūsų žmonėms — jie taip pat nesutarė dėl savo norimos Lietuvos vizijos: kai kuriems politinės nepriklausomybės reikalavimas atrodė mažai tautai tikti per daug pavojingas, jie troško ir reikalavo kultūrinės autonomijos, kurią tikėjo esant įmanomą ir kurios nors kaimyninės pasaulinės galybės prieglobstyje. Kitų vaizduotė siekė toliau ir rado galutinę išraišką Lietuvos Tarybos, „kaip vienintelės lietuvių tautos atstovybės“, 1918 m. vasario 16 dienos nutarime. Be abejo, jis tegalėjo būti padarytas todėl, kad 19-tame amžiuje tautinis atgimimas sukūrė lietuvių tautą kultūrine prasme, o 18-to ir 19-to amžių išvystytos ekonominės ir politinės pasaulyje sąlygos sudarė tuo metu tam tikrą konsteliaciją, leidusią įvykti šiam lemtingam posūkiui — naujos Lietuvos valstybės sukūrimui. Istorių požiūriu, tai tėra vienas iš

tų atsistatymo, kurių pilna pasaulio istorija, ir kurio nedera laikyti kokiu nors amžinos tiesos įkūnijimu. Tačiau kuris iš mūsų — dabar gyvenančių to įvykio atšvaitėje, sakyti, kad šio šimtmečio pradžioje mūsų tėvai ir seneliai padarė klaidą, kad jie nepasitarė mūsų tautinei kultūrai, kad, savo viziją realizuodami, neatstovavo savo žmonių, tuometinių žaliųjų kaimo gyventojų, troškimams? Turbūt niekas. Nepriklausomybės idėja ir dvidešimt dvejų metų nepriklausomo valstybinio gyvenimo realybė buvo ir yra vienas brangiausių lietuviškos samonės turčių. Kodėl? Šį klausimą mes turėtumėm ir toliau svarstyti. Jis nėra savaime aiškus, kaip patriotiškai nusiteikusiems jis iškart pasirodo, ir todėl atmetamas į šalį, tačiau nėra ir ignoruotinas, kaip „dabartinės tikrovės“ šalininkai kartais norėtų įtaigauti.

Mūsų šimtmetėje — 1918 metų vasario 16 dieną įvykęs Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimas, jį lydėjusios mūsų žmonių įvairios pastangos, kad žodis taptų kūnu: jaunų vyrų savanoriškasėjimas į fizinę kovą „Lietuvai

laisvės parnešt“, išeivijos visopasaulio tauta, ypač ekonominė parama vargingam, neišsivysčiusiam kraštui, Lietuvos gyventojų ryžtingas įsijungimas į visiška jiems naują politinį procesą, kuriuo turėjo būti atstatyta „nepriklausoma demokratinė valstybė“, nepriturėjusių, jaunų politikų ir diplomatų siekis pasaulio politinėje arenoje atskirti tą valstybę „nuo visų valstybių ryšių, kurie yra buvę su kitomis tautomis“ (nežiūrint, kad nuo 19-to šimtmečio tautų apsisprendimo teisė buvo įgavusi priimtų pasaulio idėjų statusą, niekas nebuvo pasirodęs lengvai leisti konkrečioms tautoms apsispręsti, kaip jos nori tvarkytis, — būdinga, kad Lietuvos Taryba savo posėdyje 1918 m. vasario mėn. 16 d. kreipiasi „į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybės“, išvardindama tik dvi — tas, kurios labiausiai priešintų lietuvių tautos apsisprendimui), pagaliau — dvidešimt dvejus metus trukęs, audringas ir ne visiškai laimingas, nei išties demokratinis, tačiau nepriklausomas Lietuvos gyvenimas — visa tai dabar istorinis įvykis, faktas.

Koks yra šio fakto vaidmuo mūsų samonėje? Visai paprasta: žvelgiant — nuolat pergyvename troškulį tiek tėvyneje, tiek čia daugiau apie jį žinoti, pagedaujame istorinių studijų, rašytojų vaizdžios ir įsiskverbiančios šios mūsų tautos patirties interpretacijos. Bodinės daugelio išeivijos kūrinių pastangų teisingiam nekritiškam šio laikotarpio idealizavimu, o tuo pačiu metu piktinamės dabartinės Lietuvos literatūros praktikuojamu „blackout“

Henriką Kačinską minint

JURGIS BLEKAITIS

Didelio, daugiapalvio talento ir aukštos meninės kultūros aktorius Henrikas Kačinskas buvo drauge ir nuostabus žmogus — taurus, humaniškas, reiklus sau ir pakantus kitiems. Jis įkūnijo savyje visą, kas buvo geriausia ir gražiausia Nepriklausomos Lietuvos dramos teatre. Savo aukštu menu jis sudarė to teatro pasiekimų viršūnę. Žiūrint į jį buvusio žiūrovo, auklėtinio, trumpalaikio bendradarbio ir ilgalaikio bičiulio akimis, jis buvo tyras teatro riteris.

Jis buvo gimes teatrui ir jo asmens ir meno vystymasis vyko stebinančiu nuoseklumu — lyg kažkas būtų paėmęs jį už rankos dar vaiką ir vedęs jį pakopomis vis aukščiau ir aukščiau, be nusmukimų ar sutrikimų, į jo pilnutinį žmogiškąjį ir kūrybinį subrendimą. Suprantama, jo kelio pradžia buvo kukli.

Gimnazisto ir jaunuolio — provincijos mokytojo mėgėjiški vaidinimai gimtojoje Žemaitijoje. Lietuvos teatro pradininkui Juozui Vaidiui kviečiant, tėvams nepriartiant — drąsus šuolis į Kauną. Pirmas įtakingas mokytojas, įkvėpęs pagarbą menui ir davęs rimtus vaidybos pagrindus — Antanas Suktus. Pirmoji patirtis Tautos teatre ir improvizaciniame Vilkolakio satyros būrelyje. Nauja pakopa: valstybės

teatras. Jaunas aktorius mokosi iš visų. Vėliau juokdamasis pasakoja, kad šiuo laikotarpiu jo idealas — taip pasikeisti ir užsigrimuoti, kad nė giminės nepažintų! Piktina Kastantą Glinskį, kopijuodamas jo elegantišką laikyseną, saloniinio drabužio vilkėjimą. Gilina techniką, lavina skoni.

Atvyksta pats žymiausias Lietuvos scenos reformatorius, pakėlęs ją į aukštą meno lygį, Andrius Oleka-Zilinskas. Jo uždegančioje, pilnoje vaizduotės režisūroje Kačinskas atkreipia į save rimtą kritikų, tarp jų ir Balio Sruogos, dėmesį. Štai juodai vilkinti, išbalus, bedantė žmogysta Dickens'o „Varpuos“. Sėdi šalia namų ant statinės, nekaltai, barbena pirštais. Pakelia akis į viršų: — Jau? Mirė? — ir ramiai, atlikus darbą, nueina.

Kitame Žilinsko spektaklyje, Žulavskio „Sabbatai Cevi“, Kačinskas — jaunas sultonas. Jo nuotaikos be priežasties ūmai kaitaliojasi: pyktis, linksmas džiūgavimas, nusiminimas... Ne visi žino, kad šiam vaidmeniui aktorius panaudoja gyvenimo patirtį: jam teko iš arti stebėti psichinį ligonį.

Kai Oleka-Zilinskas ryžtasi savo didžiausiam užmojui — Vinco Krėvės „Šarūnui“, jis paklauskia Kačinsko: — „Visokius juokdarius vaidinai. Nori suvaidinti

Henriko Kačinsko pagerbimo, jam švenčiant 80 metų sukaktį 1983 metais, programos dalyviai kartu su jubilatu: sėdi (iš kairės) solistes akompaniatorė, Henrikas Kačinskas, Sofija Kačinskienė. Stovi: Jurgis Blekaitis,

soliste Prudencija Bickienė, smuikinkas Julius Vėblaitis, aktorė Irena Vėblaitienė, rašytojas Paulius Jurkus. Gimęs 1903 metais, Henrikas Kačinskas mirė 1986 m. rugpjūčio 28 d. Sunny Hills, Floridoje.

gražų žmogų? Ir pveda jam vaidilą Rainį, kuris traktuojamas, kaip Dainavos valdovo dvasios romantinė dalis, nerimstanti, svajojanti didžius žygius. Patį Šarūną dideliu temperamentu vaidina patyres aktorius Petras Kubertavičius, savo herojiškų vaidmenų virtinėje sukurdamas patį ryškiausią. Dainiaus, skatinčio vaidmenį Kačinskas po daugelio „juokdarius“ pirmą kartą pakyla į naują, poetinio teatro lygį. Jo kalba tarsi herojinė daina: ritmiška, pakilusi virš buitiskumo. Ypač suartėja su muzika Rainio rauda prie žuvusio Šarūno lauko. Muzikalumas yra Kačinsko šeimose: tėvas vargonininkas, brolis kompozitorius, jis pats trejus metus lankė konservatoriją, turėjo puikią klausą, vėliau ne kartą muzikines struktūras pavyzdžiu išieškodavo stambesnių monologų dinamiką — tokiu, kaip Sruogos veikalo Jogailos ir Kazimiero Sapiegos.

Pats spektaklis buvo Lietuvos teatro neapalankta viršūnė ir meninė forma, ir vidinė minties bei

emocijos pakrova, ir grandiozinu užmoju. Šalia režisieriaus ir aktorius, čia buvo sutelktos talentingiausios jėgos: Adomas Galdikas sukūrė legendinį scenovaizdį ir kostiumus, profesorius Juozas Gruodis parašė muziką, ją atliko simfoninis orkestras. Žilinsko kūrybingumo dėka teatras pasiekė savo žydeį, ir „Šarūno“ spektaklis buvo jo gražiausias žiedas.

Tuo pat metu pilnai išsiskleidė Henriko Kačinsko daugia-
braunius talentas. Jau pirmojo savo dešimtmečio teatre jis buvo pasisavines išorinė raiškiaus vaidmens piešinio, žodžio, judesio, gesto techniką ir dabar žengė naujon aukštumon, sąmoningiau ir giliau ugdydamas savy vidinę, emocinę, psichologinę techniką, leidžiančią įtikinamai vaizduoti žmogaus „sielos gyvenimą“ scenoje, naudojant vaidybos metodo kūrėjo Stanislavskio posakį. Lemtis ir vėl suteikia Kačinskui kelio vadovą: tai Žilinsko atkvietasis vienas nuostabiausių aktorių ir novatoriškas režisierius Mi-

chailas Čechovas. Kaune jis pastato keturis reikšmingus spektaklius ir drauge dėsto aktoriams savo idėjas apie vidinės būklės ugdymą, tam tikrais atžvilgiais nuedidamas toliau už Stanislavskį. Jo paskaitas uoliai užrašinėja ir etuduose dalyvauja Henrikas Kačinskas. Jis mokosi vidinio atsivėrimo vaidmeniui kelio, kurio siekiama psichologinė pergyvenimų scenoje tiesa, kuri tik viena leidžia prabilti žmogui glūdinčias pasamones jėgas — tikros kūrybos pagrindą. Aktorius, stengdamasis pilniau sutapatinti save su vaizduojamuoju personažu, įtikinamai perduoti jo stiprius pergyvenimus — tokias, kaip meilė, siaubas, skausmas mirties akivaizdoje, įjungia savo paties vadinamą „emocinę atmintį“. Išmokęs atgaivinti savy patirtus — ar bent artimai stebėtus — aštrius išgyvenimus ir jų išraišką pritaikydamas vaidmeniui, toks pergyvenimo aktorius gali žymiai tikroviškiau, labiau įtikinamai pavaizduoti atitinkamus veikėjo pergyvenimus, negu pakeičia tik pasikliaunantis išorine technika. Apie pastarąjį žiūrovas sako, kad jis geriau ar blogiau vaidina. Apie pirmąjį tačiau su nuostaba sako, kad jis gyvena scenoje. Pergyvenimo aktorius mažiau rūpinasi forma, ji gimsta jam organiškai, bet jis pasiekia daug gilesnio, kartais sukrečiančio poveikio žiūrovams. Apie tokias retus momentus Henriko Kačinsko vaidyboje vėliau dar pakalbėsime kiek detaliau. Dabar tačiau reikia pabrėžti kelis dalykus: kad ir kaip sutapatinęs save su vaizduojamuoju personažu, kad ir kaip persiėmęs jo mintimis ir jausmais, aktorius niekad nepameta pilnutinės vaidmens kontrolės. Tad išorine prasme jis nesiskiria nuo grynai techniško aktoriaus. Didysis skirtumas yra jo vidinis prisodrinimas, jo tikra mintis ir intensyvios emocijos.

Kitas dalykas kurį reikia pabrėžti: pergyvenimas yra vietoje tada, kai rimtame dramaus veikale paliečiamos giles, žmogiškosios problemos. Bet lengvai komedijai, farsui, aštriam satyriškam groteskui, vodeviliui tikroviškumo nereikia — jis kartais galeitų būti stačiai juokingas. Ten reikia žaisti — sąmojingai, lengvai, ne tik neslepian, bet pabrėžiant, jog tai tik smagus žaidimas. Kartais toks žaismas pasiekia šampaniška kibirkščiųaujanti

Montažas, Jurgio Blekaitio išteiktas Henriko Kačinskui jo 80 metų amžiaus sukakties proga 1983 m. kovo mėnesį Sunny Hills, Floridoje. Jubilato portretą supa jo gyvenimo ir scenos vaidmenų nuotraukos.

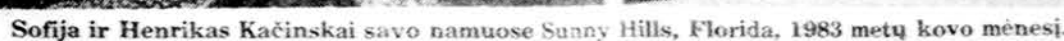
Šiame numeryje:

Tautinė kultūra ir nepriklausoma valstybė • Henrikas Kačinskas • Bronius Murinas • Kazio Bradūno eilėraščiai • Jono Jurašo spektaklis • Chicagos teatruose • Vasario 16 paroda Čiurlionio galerijoje • „Margučio“ dainos konkursas

(Atkelta iš 1 psl.)

Olekos-Žilinsko talentingose

Gal svarbiausias Olekos-Žilinsko palikimas Lietuvos teatrui buvo jo naujais pagrindais išugdytas ištisas būrys jaunų scenos meni-

Olandų dramaturgo Hejermanso „Viltis“ vaiduoja sunkiai, dažnai tragiškai žvejų kovą su jūra. 1937-tais metais į Kauną atvežtas Klaipėdos teatro spektaklis yra pirmasis Romualdo Juknevičiaus Sėdevras. Atmintinį įsirežusi, liko gyla tokia scena, naktis, žvejų trobeje – tik moterys ir seniai. Visi jauni vyrai jūroje, o siaučia audra. Rodos, tai nerimas ir baimė šaukia vėtroje. Susigūžęs prie stalo, po silpna žibinto šviesa, senasis Kobius, kimšdamas pykę, prisimena seniai praėjusias savo žuvalimo dienas. Jo balsas tylus ir kimus, kai iš lėto jis lyg atvytiųjų pirmą žūklę, žiūredamas į tamąs priešais save beveik neregintiomis akimis. Jis pasakoja, kaip pagautos žuvys būdavo žiūri, žiūri... ir kai jo žibieto degtuko atšvaitai žaidžia jo akyse, rodo, kad jos pačios virsta tomis žuvų akimis. Balsas nuščiūva, scenoje ir salėje tylą. Ir paskum praplūpsma karšti aplodismentai, jie užauga iki ovacijų, prie kokių dramos aktorai nėra įpratę... Plojimai netyla – žiūrovai neleidžia testį spektaklio... Ir štai vienintelis bent mūsų teatro istorijoje toks atvejis: Kobius-Kačinskas priverstas pakartoti monologą, lyg Kipras Petrauskas Pajauj ar Toscos arja!

Apie žuvų akis? Išgarsūsio senelio pasakas? – Taip, tiesa, tai ne kupini poezijos ir išminties Hamleto žodžiai. O vis dėlto – netylančios ovacijos! Jos liudija kokią magišką momentą gali sukurti aktorius menas, kai jis prisiimdantis emocijos ir vidinio išgyvenimo tiesos. Be abejonės: Kačinskio monologas skambėjo ne tuštumoje, bet talentingai sukurto spektaklio scenoje, žiūrovus paruošusioja jautrioje atmosferoje. Be to, žiūrovai sveikino tikrą spektaklį, meno šventę po keleto metų vidutinybės ar sta-

čiai mizerijos.

Bet eikime prie dar vienos jo stebuklingos akimirkas scenoje, metams praėjus po „Vilties“ spektaklio: debutuoja kaip režisierius kitas Žilinskio auklėtinis Algirdas Jakavičius, pasirinkęs ambicingą, drąsų užsimojimą: pastatyti Lietuvoje tada dar nežinomo amerikiečių dramaturgo Eugene O'Neillo veikalą „Marko milijonai“. Jame simboliskai vaizduojamas dvasinio prado trapškimas konfliktas su siurkščiu, bedvasiu materializmu. Suteikęs damas atitolinančią, tarsi istorinė perspektyvą, fabuloje O'Neillas vaizduoja Venecijos pirklių, Marko Polo ir jo tėvo su dėde, kelionę į Azijos gelmes ligi pat galingoje Kubajaus chano Katajaus. Satyriškai autoriaus vaizduojami pirkliškis Vakarai, kuriems terūpi pasipelnymas, „milijonai“, o tauri išmintis ir grožis pavestas Rytams – Kubajui ir jo dukraitei, poetiškai princesei Kukačin – „Mažajai gelei“.

Jakševičiaus sukurtas spektaklis buvo nuo Žilinsko laikų nematytą teatro, poezijos, formos, ryškių mizanscenų šventė, visa savo teatriniskumu esme skirtinga nuo Juknevičiaus „Vilties“ realizmo. Stipriau buvo išryškintas dvasinis pradas, kuri nepaprastu poveikumu įkūnijo Kačinskas, kaip taurus valdovas, ieškantis kelio į tiesą ir Dievą, ir Monika Mironaitė, pirmą kartą turėjusi progą pilnai parodyti savo gilų talentą, vaizduodama Kukačin, kaip tyra poetinį grožį ir meilę. Scena veikalo pabaigą vaizduoja Katajaus rūmų sale, kurioje pašarvota Kukačin. Nusivylusi naivia meilei nevertam Markui, siunčiama ištekti už persų princo, ji mirė laivo kelionės metu. Oriente religiją dvasininkai prie šios kūno samprotuoja apie gyvenimo ir mirties prasmę, o soste jų

Tokios visuotinio poveikio aktoriams meno viršūnės yra retos net ir didiesiems. Per jas, matyt, pralaba aktorius vidinę kultūrą, leidžianti jam atjausti ir pilnutinai suprasti žmogiškąsias situacijas. Henriko Kačinskio vaidybinio talento pačiame pagrindre buvo jo turtinga, mąstanti, humaniška asmenybė. Iš kokių savo gyvenimiškų įprasmtinų patirčių bei emocinės atminties klodų jis sėmėsi tokio plataus atjautimo ir supratimo, gal ir jam pačiam nebūtų lengva nurodyti. Bet tas didelis humaniškaus leido jam įtikinamai sukurti stebinantį sceninių portretų įvairumą, suteikti kiekvienam iš jų, didžiam ar menkam, žmogiškąją dimensiją ir refleksiją. Jis juos visus nušviesdavo kažkokia savo vidine šviesa. Žinodami jo saulėtą dvysia, režisieriai dažniausiai skirdavo jam vaidinti teigiamus, patrauklius personažus. Tačiau ir

satyrose, kur ryškinamos ydos bei silpnybės, jis tarsi sakė, jog tai mūsų pačių, žmogiškosios silpnybės, ir vieton piktos pašaipos rasdavo pagrindo atlaizdžiai šypsenai — kaip minėta Chlestakovo atveju. Arba štai vaidmuo, kurio jis bijojo, nes jis toks priešingas jo prigimčiai: Ib-seno „Noros“ Helmeris. Tai šaltos kas ir egoistinės mėsionis, besivadovaujantis tiek žmonišku, kiek padoraus, tvarkingo gyvenimo taisyklėmis, mylis savo kupiną gyvybę, atsidavusią žmona, kaip viena, gal net ir svarbiausia to „padoraus gyvenimo“ atributą bei puošmeną. Veikalo gale, aštrioje konfrontacijoje su nusivylusia Nora, jis logiškai dėsto savo įsitikinimus. Aktorius iškalbingai, ryškiai, su dideliu intensyvumu, kaip geras advokatas, parodo Hel-

Patsai spektaklis yra vienas iš Juknevičiaus ir Lietuvos teatro stipriausiųjų, ir visi trys pagrindiniai aktoriai, šalia Kačinskio Mironaitė kaip Nora ir Palubinskas kaip daktaras Rankas, sukūrė neišdildantįs iš atminties, gyvus žmones. Juknevičiaus drąsa – pavesti šiltam, tolerantiškam Kačinskiui pavaiduoti sausą racionalistą – visiškai pasiteisino: Kačinskis ir jį sugėbėjo suprasti ir parodė tikrą, gyvenimiškų žmogum. Supratome Helmerį ir mes, nors negalėjome jo pamilti. O Norą pamilome, nors gal ne visai supratome.

Žmogus, kuris buvo gimes scenai ir jos iliozijoje kūrė naują, meninę tikrovę, teko skaudžiai dūžti į kietąją gyvenimo realybę: savo gyvenimo vidury, 1944 metų vasarą, Kačinskas paliko Lietuvą ir teatrą, priverstas pasirinkti karciją išeivio dalia. O jis buvo tuomet pačiam savo kūrybinių jėgų subrendimui! Tai buvo tragiškas praradimas ir jam, ir pačiam teatrui, netekusiam savo žymiausio kūrėjo.

Išseivijoje, skurdžiose jo menai
sąlygose, jis nepalūžiu. Jis vaidino
Vokietijos tremtinių telkiniusose
Augsburge ir Detmole, vaidino
daugely lagerių suimprovizuotose
scenosele (vien su Rūko, „Bubuliu
ir Dunduliu“ buvo apvažiuotos
anglų ir amerikiečių zonas), o nuo
1949 metų Amerikoje jis vaidino
New Yorke, Bostone ir Čikagoje.
Bet didžiausias jo įnašas į kul-
tūrinį išseivijos gyvenimą buvo jo
nepriklįstamas savosios lite-
ratūros žymių veiklų interpre-
tavimas. Jis masėms lietuvių pa-
dare savais Donelaitį, Baranau-
są ir Krėvę, Balio Sruogos herojų
poetinius žodžius, o šalia Mairo-
nio ir Putino skaitė ir siuolai-
kinius autorius.

Tasai mielas ir draugiškas, kuklus žmogus tikriausiai būtų tik juokėsis ir numojęs ranką, jei būčiau kada jam pasakęs, koki vaizduojuos paminklą, kurį jam reiktų pastatyti: jis turėtų stovėti Kaune, Miesto sode, netoli teatro, kurio scenoje jis buvo daugiausiai vaidinęs. Bronzinui virtęs, jis turėtų būti gyvas, dinamiškas. Žaliu žvilgsniu, su lengva šypsena, jis stebėtų apačioj, po kojomis vykstančią žmogiškąją komedią – lygiai toks, koki dar gimnazisto akimis būvau matęs, lakiu žingsniu praeinąti Laisvės alėjos viduriu. Jo veide visada turėtų žaisti saulės atspindžiai, nes juk jo menas ir asmenybė skleidė šviesą. Paminklo pjestalą suptų barjefinis frizas su minia jo sukurtų personažų. O įrašą reiktų padėti poetui, kuris rinktiniais žodžiais pasakytų, kurį Henriką Kačinską paminklu reikiama pagarba visam Nepriklausomos Lietuvos teatrui, sugebėjusiam išugdyti tokį nuostabų aktorių ir tokią taurią asmenybę, savo pavyzdžiu šviečiantį ateičiai. Tai būtų mūsų visų acių už Henriką Kačinską.

„Isipareigojimai
(rašālas ir spalvoti pieštuka

Is Vasario 16 parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Paroda atidaroma š. m. vasario 20 dieną.

Ofortas – ekslibrių kolažas

15. Vasario 16 parodos Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Paroda atidaroma š. m. vasario 20 dieną.

• **Bičiulis. EILĖRAŠČIAI IŠ „DIEVAS IR TĖVYNĖ”.** Lietuvos pogrindžio spauda Nr. 15. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės leidinių serija, pateikianti autentiškus okupuotoje Lietuvoje leidžiamos pogrindžio patriotinės spaudos tekstus. Chicago, 1987. 88 psl. Perneruota: 6 leidiniai – 25 dol. Šio leidinio kaina – 6 dol. Gaunama iš PLB būstinės, 5620 South Claremont Avenue, Chicago, IL 60636.

Šiame leidinyje perspausdinami Bičiulio vardu pasirašyti eilėraščiai iš pagrindžio žurnalo *Dievas ir Tėvynė* 9, 11, 12 ir 13 numerių bei *Dievas ir Tėvynė* redakcijos įvadinis žodis.

Dailininką Bronių Muriną prisimenant

ALGIMANTAS KEZYS

„Jis buvo Kauno meno mokyklos mokytojas Adomo Galdiko pavadintas spalvininku“, pasakė Praurima Murinienė, pasakodama prisiminimus apie savo vyrą, velionį Bronių Muriną, kurio mirimo metinės sueina š.m. vasario 18 d. Nuo studentavimo laikų dailininkas Murinas pasižymėjo savo kūryboje kaip spalvos meistras ir toks jis liko iki amžiaus pabaigos. Jo peizažai, portretai, miestų vaizdai bei negyvos gamtos kampeliai dega, vieno kritiko žodžiais tariant, „spalvų nupliskinti“. Siužetas Murino kūryboje pasidaro antraeilės svarbos prieš spalvų žaisimą. Per visą amžių ištikimai tarnavęs šiam teptuko menui, Murinas nepavargę ir neišsisėmė iki paskutinio atodūso. Mirtis pasitiko jį besirušiantį naujai parodai Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, bet jos įgyvendinimą turėjo palikti kitiems.

Murinas gimė 1906 m. rugpjūčio 31 d. Rygoje, Latvijoje. Pirmam Didžiajam karui siaučiant, su tėvais persikėlė į Petrapilį ir po pusmečio į Maskvą. 1918 m. grįžo į Lietuvą, kur Linkuvoje lankė gimnaziją. Nuo vaikystės laikų pasižymėjo meniniais gabumais. Tai pastebėjo gimnazijos mokytojai, kurie skatino jį stoti į Kauno meno mokyklą. Reikia galvoti, kad meniška gyslele jis paveldėjo ir iš savo motinėlės, kuri atkreipdavo kitą dėmesį savo švelnumu ir grožio pajautimu, ir, būdama kaimo moterėle, dukrai laiškus diktavo eilėraščiais.

Išvažiavęs į Kauną, 1923 m. Murinas įstojo į Kauno meno mokyklą, kurią baigė per šešerius metus, išgydamas tapybos specialybę. Kaune gyvenimo sąlygos nebuvo lengvos. Tėvai ne ka galėjo padėti. Dar visai jaunuolis būdamas, kietai mokėsi ir siekė pats praskinti kelią į gyvenimą. Kai pabaigė meno mokyklą, sąlygos pasidarė daug lengvesnės, nes mokytojavo keliose mokyklose, dėstydamas paįsybą. O laisvą laiką skyrė tapybai.

1932 metais, gavęs Švietimo ministerijos stipendiją, išvyko į Paryžių testuoti toliau dailės studijų. Ecole Bouille kolegijoje, Paryžiuje, įsigijo diplomą ir kitą mokyklą Paryžiaus miesto vidaus dekoratoriaus pažymėjimą. Sugrįžęs Lietuvon, tuojau buvo pakviestas dirbti Klaipėdos Pedagoginiame institute vyresniojo lektoriaus etatu. Nuo 1941 m. buvo Vilniaus Dailės akademijoje dailės metodikos lektorium.

1944 metais su šeima pasitraukė iš Lietuvos į Vokietiją ir apsigyveno Rottweil auf Neckar apylinkėje, kur buvo paskirtas dirbti varžtų fabrike. Karui pasibaigus liko gyventi tame pačiame miestelyje. Dėstė paįsybą vietinėje lietuvių mokykloje ir rūpinosi šeima, bandydamas ją gelbėti iš įvairių nepriteklių. Laisvu laiku tapydavo ir surengė net dvi parodas — Rottweil a/N individualią ir Tuebingene su keliais kitais menininkais.

1949 metų rudenį atvyko į Chicago, apistojo Melrose Parko priemiestyje. Tuojau išėjo ieškoti darbo pragyvenimui užsitikrinti. Po trijų dienų gavo darbą Chicago gelžkelio bendrovėje dažytoju. Po dvejų metų, viršininkams pastebėjus jo sugebėjimus, buvo pakeltas dirbti tos pačios bendrovės tiltų departamente braižytoju. Kadangi be lietuvių kalbos dar galėjo vartoti prancūzų, vokiečių, rusų ir lenkų, tai kartais ir vertėju tekdavo pabūti. Šioje darbovietėje darbo sąlygos buvo geros. Grįžęs iš darbo ir savaitgaliais pasižvesdavo ne tik šeimai, bet ir savo mylimai tapybai.

Pradejęs kruopščiai ir atidžiai tapyti jaunu studentu būdamas

Dailininkas Bronius Murinas 1966 metais Chicagoje.

Nuotrauka Algimanto Kezys

Lietuvoje ir Paryžiuje, Murinas raskdavo laiko kūrybiniam darbui ir dėstydamas mokyklose ir meno akademijose. Laimingai praspriukęs pro karo audras, ne kartą pastatčiusias jį ir jo šeimą į mirties pavojų, praleido penketa metų pabėgėlių stovykloje Rottweil a/N miestelyje, kur šalia isipareigojimų lietuviškais mokyklai ir visuomenei Murinas sugebėjo susikurti nuotaiką akvarelėms kurti. Vandeniniai dažai tada buvo lengviau prieinami negu aliejiniai. Tapė vokiškų miestelių siužetus, tada gana egzotiškai atrodžiusius naujam atvykėliui. Išstatė savo darbus vietinėse parodose, kurias lankė ne tik lietuviai, bet ir vokiečiai bei prancūzai.

Kai darbas ir naujakurio rūpesčiai Melrose Parke, netoli Chicagos, atsistojo jo dėmesio centre, Murinas pasišventė šeimai, auginančios du sūnelius, išlaikymui ir gerovei. Susitaupė. Užsiperko namą. Įsitaisė. Palengvėjo darbas, kai netyčia viršininkai sužinojo, kad Murinas moka piešti. Tame darbe jis patenkintas išbuvo iki pensijos laiko. Po tokio darbo, grįžus namo dar likdavo jėgų sėstis prie molberto ir tapyti, tapyti, tapyti. Viena paroda sekė kita — čikagieškoje Čiurlionio galerijoje, vietinėse amerikiečių parodose, New Yorke, Los Angeles, Clevelande,

Bostone. Spalvos liejosi gamtos vaizduose, portretuose, natūrmortuose. Neatsispyrė ir visuomenės veiklos įtaigavimams. Dalyvauja valdybose, komisijose, rengėjų vienetuose. Rašo parodų recenzijas, leidžia katalogus, sako kalbas. Švelnaus būdo asmenybei sunku atsisakyti prašančiam pagalbos — ar tai iškabinti parodą, ar dalyvauti posėdyje, ar atsilankyti renginy. Barniai? Tokių jo žmona Praurima per visą gyvenimą neatsimena nė vieno. Dvasios giedra iš būdo ir kasdienos pereiną į giedrą tarp spalvų ant drobės. Juk tai ir yra tikro kūryboje saranga — nemeluotai meno darbuose parodyti save, be perdėto patoso, šūkavimo ar kitokio nenuoširdumo. Tokiam nereikia sielotis dėl plagijavimo ar pigių imitacijų pinklių. Menas turi išsakyti patį kūrėją, tokį, koks jis yra. Man norisi įžiūrėti Murino džiaugsmingų spalvų žydėjime jo paties dvasios grožį, kurį jo spalvos perduoda ir kuriuo jis uždegdavo savo žiūrovus.

Apie jo ankstyvasias akvarelės kritikai yra palikę frazių rinkinį, kuris kaip tik pabrėžia Murino neeilinius sugebėjimus švytėti spalvomis. „Murinas yra peizažo ir natūrmortų puikus akvarelistas. Savo akvarelėse tapyba perteikia sultingą šviežumą piešiamo iš gamtos daikto“ (Mikas Šileikis, 1955). „Jo spalvose vyrauja

Kazys Bradūnas

APEIGOS TAUTOS ŠVENTEJE

Kai istorija, žiebus melsvą ugnį,
Šlaksto žemę žuvusių krauju
Ir per amžių juodąją bedugnę
Mostelia su želmeniu nauju,

Aš klaupiuos į pašvęstąjį smėlį
Su didžiu stebuklo laukimu
Ir kiekvieną kritusio šešėlį
Kaip kautynių vėliavą imu.

O tautos dvasia sparnus ištiesia,
Lyg osimą tolimų dainų,
Ir, giedodama herojiškąją giesmę,
Kyla iš liepsnos ir pelenų.

TARP VANDENS IR ŽIDINIO

Liepsna mano tėvui nekando,
O senelė miegojo su ugnele —
Tiktai krikšto palikto rando
Niekad nelietė su žarija
Sielos baugioj gelmėje.

Ir užaugau tarp vandens ir židinio,
Milžinės aslos kietuos delnuos,
Kur nukalta jau iš pamirštojo lydinio
Prie akmens (dabar nugriauto) židinio
Spindulį amžinybės pelenuos.

SUKILIMAS

Pradėjo važiuoti bajorai
Baltais žirgais,
Juodom karietom,
Raudonais rūbais...
Lekia, net žemė dreba...

O baudžiauninkai
Su dalgiais ir su kirviais
Išėjo ant kelio
Ir iškratė raudonųjų kišenes.

Bet vietoj aukso ir sidabro —
Puodų šukelės,
O vietoj popierinių —
Beržo tošis,
Kad sukilielį gromata
Būtų rašyta
Krauju ant beržo tošies.

ja šviesūs tonai... Bronius Murinas gieda kaip paukštelis, ir iš jo rankų išsėjęs paprasto užkampio vaizdas ne kiek nebiogiškai skamba už puikius rūmus ar Kolorado kalnus“ (Petras Glemža, 1955). „Jo spalvų gama yra stipriai dramatiška ir kartu taip suderinta, kad teikia malonų pasigėrėjimą“ (V. Bgd, 1955). „Jo kūrinių parodoje ryškiai metasi į

akis turneriškos mokyklos palikimas, kur lengvumas ir piešinio formų suliejimas eina ranka rankon“ (Antanas Rūkstelė, 1955). „Jo kūryba paremta gamtos grožio sužadintais išpūdziais. Br. Murinas gamta traktuoja ne akademiniomis šios rūšies priemonėmis, bet joje ieško meninio grožio akimirkų, nes jis gamtos nefotografuoja, o panašiai kaip impresionistai... stengiasi drobėje įamžinti to išpūdzio pagautas sprendžiant iš Broniaus Murino parodų recenzentų pasisakymų, išryškėja viena iš jų — Murino kūrybos abstraktėjimas. Aprašydamas 1960 m. parodą, Mikas Šileikis jaučia pareigą aptarti Murino naujuosius darbus kaip pažangą meno sintezės kryptimi: „Meninė tikrovė jam išplaukia ne iš pseudorealistinio natūralizmo, bet ieškant naujos estetinės esmės... Murinas realizmo neatmeta... Savo kūryboje jis siekia grožio kone abstrakčia forma, skirtingu būdu, kartais be ypatingos temos — pakanka spalvinio ritmo niuansų — šviesos ir tamsos santykių žaismo išsakymo“. 1964 m. Murino parodos kataloge tas pats Mikas Šileikis dar aiškiau išsireiškia: „Realistiniuose kūriniuose Br. Murinas yra labiau flegmatiškas, bet nuoširdus ir tuo pačiu malonus bei suprantamas žiūrovui. Sugretinus jo ankščiau sukurtus paveikslus su vėlesniaisiais, skirtumas labai didelis. Pirmieji tarytum per daug aiškiai pavaizduoja gamtą, nepalieka vietos pačiam žiūrovui pajusti to, kas joje

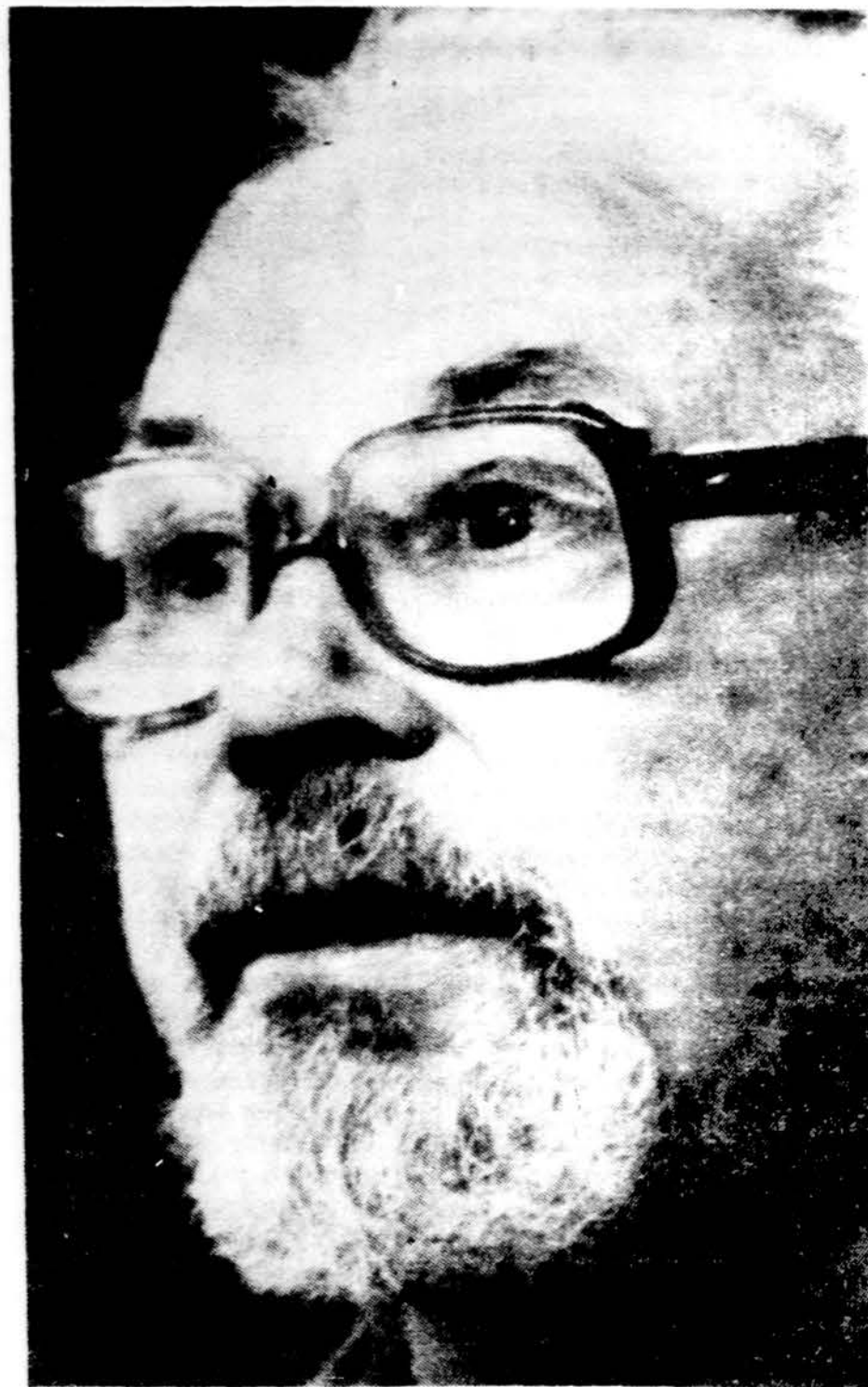
no galerijoje, Chicagoje, su 56 darbais; 1968 m. Tautininkų namuose, Bostone, su 30 darbais; 1971 m. Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, su 52 darbais; 1972 m. Kultūros židiny, Brooklyne, su 40 darbais; 1976 m. Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, su 56 darbais.

Turint prieš akis tokį parodų krūvį, galima kelti klausimą apie Murino kūrybinio kelio tendencijas. Ar ju buvo, ir kokios jos? Sprendžiant iš Broniaus Murino parodų recenzentų pasisakymų, išryškėja viena iš jų — Murino kūrybos abstraktėjimas. Aprašydamas 1960 m. parodą, Mikas Šileikis jaučia pareigą aptarti Murino naujuosius darbus kaip pažangą meno sintezės kryptimi: „Meninė tikrovė jam išplaukia ne iš pseudorealistinio natūralizmo, bet ieškant naujos estetinės esmės... Murinas realizmo neatmeta... Savo kūryboje jis siekia grožio kone abstrakčia forma, skirtingu būdu, kartais be ypatingos temos — pakanka spalvinio ritmo niuansų — šviesos ir tamsos santykių žaismo išsakymo“. 1964 m. Murino parodos kataloge tas pats Mikas Šileikis dar aiškiau išsireiškia: „Realistiniuose kūriniuose Br. Murinas yra labiau flegmatiškas, bet nuoširdus ir tuo pačiu malonus bei suprantamas žiūrovui. Sugretinus jo ankščiau sukurtus paveikslus su vėlesniaisiais, skirtumas labai didelis. Pirmieji tarytum per daug aiškiai pavaizduoja gamtą, nepalieka vietos pačiam žiūrovui pajusti to, kas joje

aišku. Tatai čia ir noriu pabrėžti, kad Murinas akvarelinių dažų tapyboje gerokai pasukęs į naują, bet jam charakteringą fazę — į abstrakčias formas — išgaudamas išraiškingesnę formą ir kultūringą koloritą“.

Antanas Rūkas straipsnyje „Šviesus kūrybinis pasaulis“ (Draugas, 1965.I.16), randa reikalo spausdinti ilgoka įžanga apie realybės ir abstrakto santykį, kur jis tvirtina, kad meno tendencija į abstraktumą ar bedaktiškumą yra kūrinio idėjos susintetinimas, artėjimas prie jos esmės. Turėjęs progos stebėti Murino kūrybos eigą apie penkiolika metų Rūkas konstatuoja, kad Murinas ankstyvesniaisiais savo laimėjimais niekada nebuvo patenkintas. Kaip koks aistringas ieškotojas jis nuo realybės niekad nebėgo, bet ieškojo kelių tą realybę pasijungti savo išraiškai. „Is jo paveikslų pamažu emė dingti realieji objektai, užleisdami vietą tik jų užuominoms, jų kvintesencijai“. Šis kelias, sako Rūkas, yra sintetinis, vedantis į realybės sintezę. „Šioje Murino parodoje“, jis taria, „kaip tik dominuoja tie susintetintos realybės paveikslai“.

Panašiai kalbėjo ir Liaugminas per 1965 m. Murino parodos atidarymą: „Murinas kai kuriais paveikslais nueina iki abstraktizmo. Ir tai yra bene patys geriausi šios parodos darbai“. Okupuotoje Lietuvoje leidžiamoje Pergalėje (1971 lapkritis) Šepetys pavadino Muriną „ekspresistu“.

Poetui Kazui Bradūnui šių metų vasario 11 dieną sukako 70 metų. Nauja Kazio Bradūno poezijos knyga „Krikšto vanduo Joninių naktį“ šiuo metu baigta spausdinti „Draugo“ spaustuveje ir išvešta risyklo. Kaip ir rinkinio pavadinimo galima numatyti, tai bus Lietuvos krikšto sukakties proga, musų krikščioniškų ir prieskrikščioniškų dvasios klotų poetinė išraiška.

Nuotrauka Vytauto Mazelio

TEVYNĖ

Susėdome prie Nemuno i smiltį
Ir valgomie varganas atnašas:
Duona ir žuvis.

Gali netikėti,
Kad vieškeliai praėjus elgeta
Buvo Senelis Dievas,

Bet mūsų varganos atnašos
(Žuvis ir duona)
Jau stebuklingai padaugintos,
Ir kelionėje pamuštos kojos
Nelauktai gyja.

Bronius Murinas

Nuotrauka Algimanto Kezys

Vokiečių kritikai apie Jurašo spektaklį

Muencheno kritikai, pasižymintys savo reiklumu ir prikabinimu trijuose šio miesto dienraščiuose palankiai atsiliepė apie režisieriaus Jono Jurašo naują spektaklį — 1986 m. gruodžio mėn. 16-21 d. kultūros centro „Gasteig“ teatro „Black Box“ scenoje jo inscenuotus Čechovo ir Nabokovo apsakymus, „Choristę“ ir „Perejūną“.

Sueddeutsche Zeitung (1986.XII.19) kritikas Jan Bielički pavadino savo komentarą „Tramvajus — Tėvynės ilgesys“ (aliuzija į Tennessee Williams pjesę „Tramvajus vardu Geismas“). Jis pabrėžia ypatingą traukinio simbolizmą rusų kultūroje ir visuomenėje: kalinių nutiesti geležinkeliai liudija ne tik pažangą, bet ir sprespūdą. „Black Box“ scenoje pabėgiai veda; niekur: „sunkūs, archaiski skersiniai, aprijusios stambios vynos — kelias iš Rusijos į Vakarus ir atgal“.

Kas sieja tuos apsakymus? — klausia Bielički. Abiejuose moteris (Tanja Lukin „su žaviu slavų akcentu“) tampa vyro auka: jų didžiulė pasididžiavimas, naimas ir meilės ilgesys išnaudojamas trumpam nuotykiui. „Choristę“ ir „Perejūną“ rodo dvi visai skirtingas perspektyvas — skirtingus benamiskumo būdus. Lietuviui išeivui Jurašas savo pirmuoju spektakliu Vokiečių teatre sukūrė žavų Čechovo ir Nabokovo apsakymų junginį. Išpūdingas Reiner Wiesemer scenovaizdis. Stilizuoti vaidinamų epizodų lydi skundo kupinos dainos, žadinančios jausmus ir drauge nutolinančios; jos suteikia spektakliui ritmą ir epinę tekę. Jonui Jurašui, jau dešimt metų daugiausia Amerikoje dirbančiam režisieriui, pavyko sukurti „kupiną jausmo, bet toli gražu ne sentimentalų

Režisierius Jonas Jurašas

(1986.XII.20) recenzentė Gabriella Lorenz rašo, kad lietuvis išeivis režisierius Jurašas savo pirmuoju spektakliu Vokiečių teatre sukūrė žavų Čechovo ir Nabokovo apsakymų junginį. Išpūdingas Reiner Wiesemer scenovaizdis. Stilizuoti vaidinamų epizodų lydi skundo kupinos dainos, žadinančios jausmus ir drauge nutolinančios; jos suteikia spektakliui ritmą ir epinę tekę. Jonui Jurašui, jau dešimt metų daugiausia Amerikoje dirbančiam režisieriui, pavyko sukurti „kupiną jausmo, bet toli gražu ne sentimentalų

spektaklį“.

Anot dienraščio *Muenchner Merkur* (1986.XII.23) recenzentės Ute Fischbach, Jurašas sektingai, be jokios siūlės, sulėdė Čechovo ir Nabokovo apsakymus. Atrodo, lyg žiūrovas būtų patekęs į nebylų filmą; labai efektyviai naudojamas filmiški sulėtinti vaizdai. Išryškėja gyvenimas „visu savo beviltingumu ir brutalumu“. Jurašas pataiko žiūrovams į širdį, ir nors tos istorijos gali atrodyti tolimos, jose glūdi visuotinis žmogiškumo branduolys.

T.

Chicagos teatruose

Avangardinis absurdo spektaklis

Kaip moderniajame mene vėra žaismas spalvomis ir linijomis, taip ir naujųjų ieškoma palinkusiame eksperimentiniame teatre imama reikštis atskirais žodžiais, šauksmais, mimika, gestais, į dramini veiksmą mažiau surištomis frazėmis. I šitokį avangardinio absurdo spektaklį Chicagoje palinko Stage Left teatras, 3244 North Clark, pastatydamas „Chromaman“. Tai tokia mišrainė, mozaika teatro dalių su video, muzika, sudaryta draminių veiklų kūrėjų Jerry Haismaier ir Lillian Spina. Haismaier yra premiją laimėjęs filmų-video kūrėjas bei režisierius Simon and Schuster bendrovėje, o Spina — poezijos, žurnalinio straipsnių bei skriptų švietimo ir verslo filmams kūrėja, dirbanti taip pat su minėta Simon and Schuster bendrove.

Salėje yra bent 12 televizijos aparatų, per kuriuos leidžiama specialiai paruošta video medžiaga per visą vaidinimo laiką. Pačiame spektaklyje aiškios fabulos nėra. Vaidinamą televiziją stebintys tėvai su sūnūmi ir dukra. Jie beveik nieko nekalba. Pasirodo porėlė, širdies smūgį gauna vyras, atskuba galtingoji sesuo ir gydytojas. Abidvi porėlės reiškiasi romantikais. Įvedamas žmogus pasikalbėjimas su Tvereju. Iš narvo išsibrauna ir grupė aktorių, beždžionių ir kitų gyvulių uniformomis, keistai šokinėdami ir ūkaudami. Taip viskas be aiškaus ryšio, nebent siekiant pavaiduoti, kaip ištisomis valandomis įbedę akis į televiziją žmonės save suskurdina, persimėsdami į blūdinio pasaulį.

T.

Aktoriai daugiausia jauni, bet turėję progas gausiau reikštis scenoje. Jų yra net 21. Ann Corcoran su bakalauro laipsniu iš Loyola universiteto. John-Laurance Forlano — poetas, aktorius, režisierius. Christian Hewelt studijavo vaidybą Goodman dramos mokykloje. David Patterson baigęs Meno institutą, kur jis studijavo vaidybą, tapybą ir video. Režisierius Steven Ivich, turėjęs sudėtingą uždavinį suformuoti visą spektaklį, dabar dėsto vaidybą Victory Gardens teatre.

Trijų kartų moterys

Vienas iš geresniųjų Chicagos teatrų — Victory Gardens (2257 North Lincoln) stengiasi į sceną išvesti visų pirma Chicagos ir artimųjų vietų dramaturgų veikalus. Šis teatras drauge su Body Politic teatru buvo paskelbė naujų dramų parodą šiemet ir susilaukė daugiau kaip 300 Chicagos autorių kūrinių. Dabar iki kovo 8 d. stato Lee Blessing lyrinę komediją „Eleemosynary“. Pavadinimas paimtas iš lotyniško žodžio, reiškiančio išmaldą, meilės dovaną. Šiuo atveju — vienos moterų kartos perteikimą jų charakterio savybių kitai kartai.

Dramoje ir vaidinamųjų trijų kartų moterų; ekscentriška močiutė — našlė, siekianti skraidyti žmogaus pagamintu bemotoru lėktuvu, jos duklė — talentinga mokslininkė, ir dukraitė — pamėgusi žodžių skaidymą, pasiekusi šio srityje čempionatą. Jos visos nepriklausomos, myli vieną kitą, bet ir susikerta. Pavaizduotas trijų moteriškų generacijų pobūdis, ir tai padaryta švartais, be vulgarumo. Drama tęsiasi mažiau negu pusantros valandos, prasklenda pro žiūrovo akis gyvai, kiekviena aktorė ir savo vaidmenį įsijautusi, gerai pasirėngusi. Močiutės vaidmenį atliekanti Mary Ann Thebus yra televizijos aktorė. Ją bus galima matyti netrukus pasirodantiame filme „Rent-a-Cop“.

Režisierė Sandy Shinner taikliai pasidarbavusi. Ji yra dalyvavusi Šekspyro festivaly Dallas mieste, režisavo Meksikos universiteto pastatymus, WMAQ televizijos filmą. Dramos autorius Lee Blessing turi magistrą iš poezijos studijų ir kitą magistrą iš dramų kūrybos, abudu laipsniai pasiekti Iowa universitete. Už savo veiklą „Independence“ jis 1984 m. laimėjo „Great American Playwright“ žymenį.

Juoz. Pr.

VASARIO 16 PARODA ČIURLONIO GALERIJOJE

Ji atidaro ateinantį penktadienį, vasario 20 d., 7.30 val. vak. Jaunimo centre ir vyks iki kovo 8 d. Parodoje dalyvauja 28 lietuvių dailininkai iš JAV, Kanados ir Europos — Austė (Pečiūraitė), Jurgis Daugvila, Aleksandra Vilija Eivaitė, Marija Gaižutienė, Vytautas Ignas, Ivona Kaz-Japsen, Elena Kepalaitė, Vida Kristolaitė, Eleonora Marčiulionienė, Aleksandras Marčiulionis, Janina Marks, Žibuntas Mikšys, Nijolė Palubinskienė, Jadvyga Paukštienė, Rolandas Poška, Zita Sodeikienė, Magdalena Birutė Stankūnienė, Marija Strasičiūtė-McBride, Veronika Švabienė, Anastazija Tamošaitienė, Antanas Tamošaitis, Elena Urbaitė, Vytautas Virkav, Yone Kvietytė-Young. Parodoje bus prisiminti ir keturi neseniai mirę dailininkai, Rimvydas Cinka, Algirdas Kurauskas, Bronius Murinas ir Romas Viešulas. Iš Chicagos ši paroda keliaus į lietuvių kolonijas Washingtone (kovo 22 d.), Brooklyne (kovo 28 d.), Toronte (gegužės 30-31 d.). Ja suorganizavo čikagiškė „Galerija“.

Veronika Švabienė

(linoraižinis, ranka nuspalvintas)

Iš Vasario 16 parodos Čiurlonio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

— teisingai, nes argi tinka bet kurios tautos kūrėjams bandyti apeiti jos bendros patirties esminę dalį, tuo pačiu metu pretenduojant į jos kultūros saugotojus, palaikytojus ir tautines sąmonės žadintojus? Ir ne vien literatūroje, bet ir aplamai tautinės kultūros studijose — pavartius dabar Lietuvoje leidžiamą *Lietuvos istorijos metraštį* normaliai randame vieną kitą straipsnį apie archeologiją ar Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją, o toliau — tikrai pokario Lietuvos istorijos temos. Maža to, ekonominio požiūrio prieiga, aiškinti istorinius reiškinius, nuveda prie to, kad lietuviškos spaudos leidimo Tilžėje pagrindinė priežastis teigiama buvęs iš to kylantis pelnas... Taigi ir mūsų istorikams, ir kultūros antropologams, ir poetams bei rašytojams dar plati dirva tautinį atgimimą su jo kulminacija — Nepriklausomybe tyrinėti. Tikėtina, kad dabartinės padvelkusios gorbaciovinės nuotaikos Sovietų Sąjungoje reikš, kad ir lietuvių rašytojams ateis laisvė žvelgti ir į netolimą savo tautos praeitį ir į interpretuoti pagal savo jauseną, sverti jos paveldėjimą, nors tai ir skirtųsi nuo visasąjunginės politikos siekiu. Ką kita turėtų reikšti „kultūrinė autonomija“, jeigu, kaip viliamės, ja turėtų būti imanoma praktikuoti nors ir sovietinėje imperijoje?

Viena tačiau yra aišku — Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimas ir jos vykdymas nuo 1918 iki 1940 metų mums nėra sausas istorinis faktas. Į jį mes reaguojame pasaulėžiūriškai, emociškai, visa savo, kaip dabartinių lietuvių, pasaulio gyventojų, gelme. Ir visai pagrįstai. Gal mes to neįjuntame, bet mes tik pakartojame 19-to šimtmečio mūsų tautinio atgimimo veikėjų ir jų klausytojų būklę — jie irgi žvelgė į savo tautos tuometinę padėtį ir bandė spėti jos ateitį — jie nežinojo, kas jai būtų geriausia — bet nebuvo tiek izoliuoti nuo tuometinių pasaulio nuotaikų ir politinių bei kultūrinių sąlygų, kad nebūtų bandę jas išnaudoti, nebuvo paraližuoti, kad nebūtų galėję imtis labai drąsaus ir, kaip dabar matome, savo tautai lemtingo žygio — valstybės nepriklausomybės paskelbimo.

Mums, kaip ir jiems, tenka nuolat laikyti prieš akis klausimą: ar ir kokia kultūrinė autonomija įmanoma be nepriklausomybės? Ypač kai svarstome visas dabartinės Lietuvos gyvenimo kultūrinės apraiškas, kai skaitome literatūrinius kūrinius, kuriuose tik pirmųjų galūkių vaikščiojama pro visos vienos lietuvių kartos, dar neišmirusios, istoriją ir dvasinį pasaulį. Ir taip pat privalu sąsąs klausiti: ar gali maža tauta ilgą laiką gyvuoti be savos valstybės? Tautos nėra atsietos nuo politinių vienetų rėmų, kuriuose joms lemia egzistuoti. Kaip amerikiečių tauta susikūrė 18-to šimtmečio JAV steigėjų sumanytuose ir įgyvendintuose politiniuose rėmuose, tapdama šiuo metu vienu iš gyvastingiausių kultūrinių telkinių pasaulyje, taip ir sovietinės imperijos rėmuose su laiku gali susikurti viena tauta, kurios kaip tik yra siekiama ir jos neatsisakoma net ir dabartiniais gorbaciovinės atvirybės laikais. Perversti tapti tos tautos dalimi, kokią būsimie išsaugoje kultūrinę autonomiją? Ir kiek ji patenkins žmones, vieną sykį pažinusius laisvę, galbūt kaip tik tos laisvės idėjų savo kultūros vertės pajutimu gyvenusius dar daugelį dešimtmečių? O tai ir yra klausimas — kokios bus tolimesnės mūsų tautos aspiracijos: grįžimas į ankstyvesnę, 19-to šimtmečio kai kurių mūsų tautos sluoksnių rezignaciją, ar „neįmanomo“ siekimas — kaip ji vykdė nepriklausomos Lietuvos valstybės kūrėjai prieš beveik 70 metų? Jie neįstengė mums, visiems amžiams užtikrinti nepriklausomos Lietuvos valstybės realybę, bet jie paliko mums jos viziją, o tuo pačiu klausimą: ko mes sau norime.

(p. r.)

„MARGUTIS“ SKELBIA DAINOS KONKURSA

Margutis, minint radio laidos 55 metų sukaktį, skelbia konkursą solo dainai parašyti, panaudojant lietuvių poetų kūrinius. Konkursui skiriamas dainas (skaicius nevaržomas), pasirašytas slaptyvardžiu, siųsti iki 1987 m. rugpjūčio 15 d. šiuo adresu: Margutis, 2615 West 71st Street, Chicago, IL 60629. Prašoma drauge (uždaram voke, viršuje užrašant slaptyvardį) prisijungti savo vardą, pavardę, adresą ir telefono numerį. Konkursą vertinimo komisija sudaro: Petras Armonas, Danutė Liaugminienė, Algis Šimkus.

Pirmajai premijai skiriama 400 dol., antrajai — 300 dol., trečiajai — 200 dol. Premijų įteikimas ir premijuotų dainų atlikimas numatomas 1987 m. spalio 24 d., per Margučio radio 55 metų sukaktuvinį pokylį, Jaunimo centre, Chicagoje.

Dailininkas Bronius Murina prisimenant

(Atkelta iš 3 psl.)

Tačiau dailininkas Jurgis Juodis, rašydamas *Laisvojoje Lietuvoje* 1972 m. Murino parodos progą, išsaina ginti šio dailininko realizmą: „Dail. Murino paveiksłai iš pirmo žvilgsnio, nors giminingi abstraktams, bet kartu ir labai toli nuo jų. Veik visuose paveiksluose vyrąja pagrindinis kūrybos elementas — daiktas, jei ir ne „kūnai“, tai bent „siela“, kurios neaiški apybraiža pereina į artimą simboliką fazę. Visa tai abstraktui svetima ir neprimtina“ (*Laisvoji Lietuva*, 1972.10.20).

Kita Murino darbų kryptis, dažnai cituojama recenzentų, sukasi apie impresionizmo-ekspressionizmo ašį. Anot jų, Murino kelias buvęs iš ankstyvojo impresionizmo per suabstraktėjimą iki brandaus ekspressionizmo. Mikas Šileikis: „Murino akvarelinė tapyba reiškiasi dviem būdais: ankstyvesnėje tapyboje stipriai pabrėžiamas realistinis elementas drąsiais teptuko pabraukimais, sodriu impresionistiniu koloritu. Antrame etape Murinas linksta į ekspressionizmą ir dekoratyvinę formą“ (*Naujienos*, 1960.9.17). Šias dvi sąvokas Šileikis štai kaip aptaria: „Ekspressionizmas skiriasi nuo impresionizmo tuo, kad dailininkas kuria, ką jaučia, ką intelektualinis pašaukimas labiau vertina. O impresionizmas yra išvirsinė daiktų tikrovė — šviesos ir spalvų ritmas bei tam tikras grožis“ (*Naujienos*, 1967.9.30). Juozas Mielulis panašiai išsireiškia: „Bronius Murinas yra impresionistinės mokyklos auklėtinis. Jo visa aliejinė tapyba yra atlikta tame stiliuje... Bet taip pat paraleliai matome besireiškiančią ir ekspressionistinę tendenciją“. Toliau tame pačiame straipsnyje Juozas Mielulis rašo: „Br. Murino akvarelinė tapyba yra perdem dinamiska... Stilius, ypatingai kai kuriuose dar-

buose... beveik pilnai susiformavęs „ekspressionizmas“ (*Draugas*, 1962.3.24). Technikos atžvilgiu Murino kūryba skirstoma į dvi ar tris epochas — akvarelinė, aliejinė, vel akvarelinė bei maišyta. Apie tai Kazys Bradūnas vaizdžiai rašo, aptardamas Murino apžvalgine, dailininko 70 metų sukaktuvinę parodą Čiurlonio galerijoje, Chicagoje: „Paprastai mūsų buvo išsiskynius nuomonė, kad dail. Bronius Murinas yra vien grynakraujis akvarelistas... Sklerio mokiny, bet ir jo kelio tęsėjas lietuvių dailėje. Dabartinėje parodoje matome visai ką kita. Dominuoja ne akvarelė, bet akriliniai ir aliejiniai. Šia technika atlikti natūrmortai ir peizažai tokie puikūs, kad parodos lankytoja tiesiog užgula galestis: kodėl tiek praeities dešimtmečių Murinas tenkinosi beveik vien (tegu ir

gerai atlikta) akvarele? Bet galeisti ir vel staiga pakeičia džiaugsmas, kai akys nukrypsta į gilias akrilines spalvas“ (*Draugas*, 1976.10.30). Tokiu atradimu Bradūnas nuosirdžiai pasidžiaugia: „Žodžiu, turime jaunatvišką Muriną, ne melanholiškai džiovinantį savo ankstesnius akvarelisto laurus, bet drąsiai išsokusi iš jau imintųjų savo pėdų į naują, akriliais ir aliejais nužymėtą kelią“ (*Draugas*, 1976.10.30).

Apžvalginėje parodoje, kaip ir jo ankstyvesniuose, vyravo mūrinės spalvos, savo nevystančiu žėrėjimu nepaliojusios žavėti žiūrovo aki. Spalvinis gimė, spalvinis ir mirė. Dailininkas Bronius Murinas nebuvo kovotojas, jokių filosofijų savo mene nesklebė. Jis ir akivaizdus tautiško elementas savo kūryboje nepabrėžė. Jis kūrė meną dėl meno, kuris jo

Bronius Murinas

Suktinis (aliejus)